

15. Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/435-15>

16. Проект Закону про відшкодування шкоди завданої потерпілому внаслідок збройної агресії Російської Федерації №7385 від 17.05.2022 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39602>

17. Проект Закону про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації №7198 від 24.03.2022 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39283>

18. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо судового розгляду справ про відшкодування шкоди, завданої внаслідок збройної агресії проти України №7520-1 від 18.07.2022 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40016>

Цал-Цалко Юлія Юліївна

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку зі збройною агресією та вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року Указом Президента України № 64/2022 на території України було введено воєнний стан, який в подальшому був декілька разів продовжений [1]. В умовах воєнного стану виникає ще більша потреба у чіткому та злагодженому функціонуванні органів правосуддя, зокрема, здійснення цивільного судочинства з метою справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави [2].

Головним завданням системи судових органів, і в умовах воєнного стану безпосередньо, є забезпечення права особи на судовий захист, що гарантоване Основним законом України. Нормативно-правові засади судочинства є непорушними юридичними конструкціями, навіть в умовах воєнного стану та чітко визначені в законодавстві України.

Відповідно до положень ч. 1 ст. 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» у період дії воєнного стану не можуть бути припинені повноваження судів. А згідно із положенням ч. 2 ст. 26 даного Закону скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється [3].

Слід зазначити, що наразі не на всій території України суди загальної юрисдикції, до повноважень яких входить розгляд цивільних справ, можуть функціонувати. Отже, для забезпечення здійснення судочинства на територіях, де суди були вимушені припинити свою роботу, Верховним Судом було затверджено «Перелік судів, територіальну підсудність яких було змінено у зв'язку з неможливістю здійснювати правосуддя під час воєнного стану» [4], відповідно до якого правосуддя здійснюється найбільш територіально наближеними судами. Даний документ ґрунтувався на відносно нових положеннях Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Так, згідно із ч. 7 ст. 147 даного закону у разі неможливості здійснення правосуддя судом з об'єктивних причин під час воєнного стану може бути змінено територіальну підсудність судових справ, що розглядаються в такому суді, за рішенням Вищої ради правосуддя, що ухвалюється за поданням Голови Верховного Суду, шляхом її передачі до суду, який найбільш територіально наближений до суду, який не може здійснювати правосуддя, або іншого визначеного суду. У разі неможливості здійснення Вищою радою правосуддя такого повноваження воно здійснюється за розпорядженням Голови Верховного Суду. Відповідне рішення є також підставою для передачі усіх справ, які перебували на розгляді суду, територіальна підсудність якого змінюється [5].

Суди, що функціонують, здійснюючи свою діяльність керуються Рекомендаціями щодо роботи судів в умовах воєнного стану Ради суддів України

[6]. Дотримання вказаних Рекомендацій спрямоване на гарантування безпеки учасників процесу, але не допомагає спростити чи забезпечити звичний темп розгляду справ, оскільки численні повітряні тривоги суттєво зменшують кількість судових засідань та збільшує запізнення або неприбуття учасників справи, участь яких є обов'язковою у процесі, деякі присяжні не в змозі виконувати свої повноваження оскільки перебувають за межами України, нестабільна робота мережі Інтернет зв'язку унеможливорює проведення судових засідань у режимі відеоконференцій, тощо.

Відповідно до сучасних воєнних умов відбулася пришвидшена адаптація системи правосуддя, що дозволило виокремити додаткові особливості здійснення судочинства. Так, вони були викладені в роз'ясненнях Верховного Суду та в підготовлених Радою суддів України вище вказаних рекомендаціях, до яких належать: право відкладати або знімати справи з розгляду у зв'язку з неможливістю прибуття учасників справи на судові засідання внаслідок небезпеки для життя чи рівноцінної загрози для працівників суду; можливість учасників судового процесу подати заяву про відкладення розгляду справи у зв'язку з активними бойовими діями, а також право на розгляд справи у online-режимі (відеоконференції) на підставі відповідної заяви; пріоритетний розгляд невідкладних справ; потреба брати на себе відповідальність у напрацюванні відповідної судової практики відповідно до реалій воєнного часу; проведення розгляду справ, які не є невідкладними, реалізовується лише за письмової згоди на це всіх учасників справи; обмеження керівництвом судів особистих прийомів громадян та допуск сторонніх осіб на судові засідання; з метою організації безпечних умов відвідувачів судів та учасників судових процесів здійснено обмеження доступу до певних ресурсів, що дають можливість відстежувати стан розгляду справ; під час складання графіку та визначення умов роботи судів варто керуватися поточною обстановкою та швидко реагувати на її зміну; введення воєнного стану виступає доволі важливою причиною для поновлення процесуальних строків [6].

Підсумовуючи, слід відмітити, що попри війну та активні бойові дії на території України, здійснення правосуддя у рамках цивільного судочинства не зупиняється, хоча і потребує створення відповідних норм законодавства та роз'яснень щодо безперешкодного здійснення судами своїх обов'язків.

Список використаних джерел:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України №64/2022 від 24 лютого 2022 року. URL.:<https://zakon.rada.gov.ua>
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. №1618-IV // Відомості Верховної Ради. 2004. № 40-41, 42. – Ст. 492.
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII // Відомості Верховної Ради. 2015. №28. – Ст. 250.
4. Перелік судів, територіальну підсудність яких було змінено у зв'язку з неможливістю здійснювати правосуддя під час воєнного стану. URL.: <https://supreme.court.gov.ua>
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року №1402-VIII// Відомості Верховної Ради. 2016. №31. – Ст. 545.
6. Рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану. Рада суддів України. URL.: <http://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikuvalarekomendacii-sodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogostanu>

Яніцька Інна Анатоліївна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВСТАНОВЛЕННЯ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ЕЛЕКТРОННОГО СУДОЧИНСТВА

До початку запровадження воєнного стану в нашій країні активно реалізовувався потужний проект «електронне правосуддя», який поступово